

DOHODA K ENERGETICKÉ CHARTĚ A ŘEŠENÍ SPORŮ Z INVESTIC

PAVEL ŠTURMA

1. ÚVOD

V současné době patří problematika energetické bezpečnosti, tj. zabezpečení dlouhodobých a stabilních dodávek energie a energetických surovin, mezi prvořadě ekonomické a politické zájmy států a integračních seskupení (zejm. Evropské unie ve vztahu k Rusku). Je proto zajímavé, jak malá pozornost byla dosud věnována – alespoň v české odborné literatuře – mnohostranné mezinárodní smlouvě, která upravuje široký okruh otázek týkajících se obchodu a investic v energetickém sektoru.

Dohoda k energetické chartě byla přijata a otevřena k podpisu v Lisabonu dne 17. 12. 1994. Jménem České republiky byla Dohoda podepsána dne 8. 6. 1995. S Dohodou vyslovil souhlas Parlament ČR a prezident republiky ji ratifikoval. Ratifikační listina byla uložena u vlády Portugalské republiky, depozitáře Dohody, dne 17. 6. 1996. Dohoda se v souladu s ustanovením článku 45 odst. 1 předběžně prováděla ode dne podpisu a v České republice pak od 8. 6. 1995. Na základě svého článku 44 odst. 1 Dohoda vstoupila v platnost dne 16. 4. 1998 a tímto dnem vstoupila v platnost i pro Českou republiku.¹ Dohoda má celkem 52 signatářů, zahrnujících státy západní, střední a východní Evropy, státy bývalého Sovětského svazu, Japonsko a Austrálii. Signatářem se rovněž stala Evropská společenství. Mimo však zůstaly USA a Kanada.²

Dohoda k energetické chartě je jediná mnohostranná smlouva s omezením věcného rozsahu na energetický sektor, která stanoví v této oblasti práva a povinnosti týkající se investic, obchodu a dalších otázek, jako je tranzit energetických zdrojů, soutěž, ochrana životního prostředí, přístup na kapitálové trhy a přenos technologií. Navíc tato Dohoda ve většině případů poskytuje i právní režim k vynucení těchto závazků a řešení sporů. Účelem Dohody je podle článku 2 vytvořit „právní rámec na podporu dlou-

¹ Viz sdělení MZV č. 372/1999 Sb. Stojí za pozornost, že toto sdělení neobsahuje v příloze text Dohody (ten je pouze k nahlédnutí na MZV a Ministerstvu průmyslu a obchodu), přestože předkládací zpráva vládního návrhu pro Parlament předpokládala vyhlášení Dohody ve Sbírce zákonů. Pokud se zde bude citovat český překlad Dohody, vychází z Vládního návrhu, kterým se předkládá Poslanecké sněmovně PČR k vyslovení souhlasu (sněmovní tisk č. 1970 z r. 1995).

² Srov. C. Bamberger, J. Linehan, T. Waelde, *The Energy Charter Treaty in 2000: In a New Phase*, in: M. Roggenkamp (ed.), *Energy Law in Europe*, Oxford University Press, 2000 (cit. z <http://www.dundee.ac.uk/cepmlp/journal/html/article7-1.html>).

hodobé spolupráce v oblasti energetiky na bázi vzájemné výhodnosti a doplňování se v souladu se záměry a principy (Evropské energetické) Charty“.

2. GENEZE DOHODY K ENERGETICKÉ CHARTĚ

Uzavření Dohody k energetické chartě předcházela tzv. Evropská energetická charta, která byla přijata ve formě deklarace, nikoliv právně závazné smlouvy, v roce 1991. Účelem bylo podpořit spolupráci mezi státy západní a východní Evropy v oblasti energetiky, přechod k tržní ekonomice a politickou stabilitu a bezpečnost pro investice na východě. Konečným cílem bylo zajistit příliv západních investic a technologií na východ a opačným směrem pak dodávky energetických produktů. Původní myšlenku, vyjádřenou v roce 1990 nizozemským premiérem Lubbersem, uvítala Evropská rada, která vyzvala Komisi Evropských společenství, aby prostudovala způsoby k zajištění takové spolupráce. Evropská unie pak pozvala další státy západní a východní Evropy, státy bývalého Sovětského svazu a mimoevropské členy OECD (USA, Kanadu, Austrálii a Japonsko) na konferenci do Bruselu v červnu 1991. Základní principy byly dohodnuty na první konferenci a celá Charta byla pak přijata jako součást Závěrečného dokumentu konference v Haagu dne 17. 12. 1991. Třebaže jde o nezávaznou deklaraci, Evropská energetická charta má význam pro interpretaci Dohody, v jejíž preambuli je zmíněna.

Již v době přijetí nezávazné Charty (1991) probíhaly negociace k uzavření smlouvy, která by provedla cíle a zásady Charty. Přes naléhavost úkolu trvalo vyjednávání více než tři roky, a to nejen kvůli rozdílným názorům mezi státy Východu a Západu, ale také pro spory uvnitř OECD. Konference států vedoucích jednání se nemohla zejména shodnout na právním zakotvení standardu národního zacházení pro „pre-investiční“ fázi.³ Jedná se o *mutatis mutandis* stejný problém, který provází tzv. druhou generaci či americký model dvoustranných dohod o ochraně investic (BITs) a který přispěl k neúspěchu jednání o návrhu Mnohostranné dohody o investicích (MAI) na půdě OECD na podzim 1998.⁴ Šlo o to, že Ruská federace a jiné reformní země neměly příliš zkušeností s aplikací tohoto standardu a jejich zákonodárství – na rozdíl od většiny tehdejších členů OECD – neobsahovalo ustanovení umožňující vyloučit národní zacházení pro zřizování investic ve strategických či jinak citlivých odvětvích. Řešení patové situace umožnil návrh EU, aby tato otázka byla odložena na „druhou fázi“ vyjednávání tzv. Dodatkové smlouvy, zahrnující též otázky privatizace a demonopolizace energetických podniků.⁵

Dohoda byla otevřena k podpisu po dobu šesti měsíců od 17. 12. 1994. V této lhůtě ji podepsalo 49 států a Evropská společenství. Do roku 2007 jí podepsalo nebo k ní přistoupilo 51 států a Evropská společenství. Ne všechny státy ji však dosud ratifiko-

³ Srov. C. Bamberger, J. Linehan, T. Waelde, op. cit., s. 2–3.

⁴ Srov. P. Šturma, *Mezinárodní dohody o ochraně investic a řešení sporů*, Linde, Praha, 2001, s. 53–55, 62; P. Juillard, *L'accord multilatéral sur l'investissement: un accord de troisième type?*, in *Un accord multilatéral sur l'investissement: d'un forum de négociation à l'autre? Journée d'études*, SFDI, Paris, Pedone, 1999, s. 67–68.

⁵ Srov. C. Bamberger, J. Linehan, T. Waelde, op. cit., s. 3.

valy. Dohoda však ve svém článku 45 stanovila předběžné provádění až do jejího vstupu v platnost pro daný signatářský stát (viz níže). V dubnu 1998 byl přijat Obchodní dodatek k Dohodě, který ji harmonizoval s pravidly WTO.

3. OBSAH DOHODY K ENERGETICKÉ CHARTĚ

Hlavní ustanovení Dohody k energetické chartě (1994) se týkají podpory a ochrany investic, tranzitu energetických materiálů a produktů, obchodu, transferu technologií, přístupu ke kapitálu, aspektů ochrany životního prostředí, hospodářské soutěže a zdanění.⁶ Základem Dohody je aplikace těchto čtyř principů v energetickém sektoru: (1) přístup cizích provozovatelů (investorů) k energetickým zdrojům či podnikání v energetickém sektoru na základě pravidla mezinárodního práva požadujícího spravedlivé a rovnoprávné zacházení, (2) použití a respektování pravidel Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT) v oblasti energetických trhů i ze strany států, které nebyly smluvními stranami GATT (např. Ruská federace), (3) svobodný tranzit energetických materiálů a produktů územím smluvních stran v rozsahu neupraveném dosud v žádném mnohostranném dokumentu, (4) řešení sporů mezi státem a cizím investorem cestou mezinárodní arbitráže.

Text Dohody se dělí na 8 částí a 50 článků. Část I (články 1 a 2) obsahuje definice pojmů a účel Dohody. Část II (články 3 až 9) se týká obchodu a upravuje přístup na mezinárodní trhy, použití pravidel GATT, odstranění překážek volné soutěže, usnadnění tranzitu energetických materiálů a produktů, převod technologií a přístup k půjčkám a jiným zdrojům kapitálu.

Dohoda k energetické chartě obsahuje ve své Části II (obchod) článek 5 týkající se investičních opatření souvisejících s obchodem (*Trade-Related Investment Measures*, TRIM). Cílem tohoto ustanovení je vyloučit každé opatření, které by bylo neslučitelné s čl. III (národní zacházení) nebo čl. XI (kvantitativní opatření) Všeobecné dohody o clech a obchodu (GATT).⁷ Na základě tohoto článku Charty se v zásadě použijí ustanovení GATT na obchod s energií i ve vztahu ke státům, které se dosud nestaly smluvní stranou GATT. Článek 5 odst. 2 pak obsahuje výčet nedovolených investičních opatření, který se shoduje s přílohou k Dohodě TRIMS. Jedná se tato opatření, která by byla povinná nebo vymahatelná podle vnitrostátních právních předpisů, nebo jejichž splnění je nezbytné pro získání nějaké výhody: (a) nákup nebo používání produktů domácího původu, (b) omezení nákupu nebo používání dovážených produktů vzhledem k hodnotě exportovaných produktů, (c) omezení dovozu produktů používaných podnikem obecně nebo v poměru k exportu místních produktů, (d) omezení dovozu podnikem vzhledem k přílivu devizových prostředků určených pro tento podnik, (e) omezení vývozu nebo prodeje na vývoz. Smluvní strana však může dočasně zachovat určitá opatření, jež byla v platnosti déle než 180 dní před podpisem Dohody k energetické chartě.

⁶ Srov. G. Turner, *Investment Protection Through Arbitration: the Dispute Resolution Provisions of the Energy Charter Treaty*, *International Arbitration Law Review*, 1998, s. 166.

⁷ Viz *The Energy Charter Treaty*, *ICSID Review – Foreign Investment Law Journal*, vol. 10, 1995, s. 263.

Část III (články 10 až 17) je zaměřena na podporu a ochranu investic. Dohoda nejprve v čl. 10 stanovila pravidla zacházení s investicemi. Na všechny operace spojené s investicí kromě jejího zřízení (*Making of Investment*) musí každá smluvní strana poskytnout to nejlepší z národního zacházení a ze zacházení podle doložky nejlepších výhod (čl. 10 odst. 7). Naproti tomu však tak striktní závazek neplatí pro zřizování investice. Zde se závazek omezuje pouze na to, že se každá smluvní strana vynasadí (*shall endeavour*) poskytovat stejné zacházení investorům ostatních smluvních stran, jakož i omezovat výjimky z tohoto zacházení a přijímat dobrovolné závazky v tomto smyslu (čl. 10 odst. 2). Přesto Dohoda k energetické chartě představuje důležitý dokument, který je příkladem liberalizačních tendencí jak v oblasti obchodu, tak i mezinárodních investic. Výrazem toho je zejména velmi široce pojatá ochranná či zastřešující klauzule (*umbrella clause*) v článku 10 odst. 1, kde se v poslední větě všechny smluvní strany zavazují „dodržovat veškeré závazky, které kdy přijaly ve vztahu k investorovi nebo k investici investora kterékoliv další smluvní strany“. V druhém případě může jít dokonce o smluvní závazek uzavřený s domácí pobočkou (obchodní společností), kterou vlastní nebo kontroluje zahraniční mateřská společnost (tj. investor).⁸ Jde zde současně o problém rozsahu této svého druhu stabilizační klauzule „posvěcující“ kontrakty mezi investorem a státem. Takto široké klauzule nemají obdobu v dvoustranných dohodách (BITs). Nabízí se proto otázka vztahu tohoto závazku vůči principu trvalé svrchovanosti státu nad energetickými zdroji (čl. 18), jakož i možnosti dovoláním se obecné zásady podstatné změny okolností (*rebus sic stantibus*) dosáhnout renegociace kontraktu.⁹

Další ustanovení této části se vztahují k podmínkám vyvlastnění, odškodnění za ztráty, kapitálovým převodům týkajícím se investic, postoupení práv (subrogace), zaměstnávání klíčového personálu a vztahu k dalším dohodám.

Část IV (články 18 až 25) obsahuje smíšená ustanovení. Důležité je zejména ustanovení o uznání suverenity a svrchovaných práv státu nad energetickými zdroji. Stát také stanovuje pravidla pro bezpečnost a ochranu životního prostředí a příslušné daně a poplatky, které plynou z použití ložisek energetických surovin. Náklady způsobené znečištěním musí v zásadě nést znečišťovatel (*polluter pays principle*). V čl. 24 jsou zakotveny výjimky, podle nichž ustanovení Dohody nebudou bránit žádné smluvní straně v přijetí nebo uplatňování jakýchkoliv opatření, která jsou nezbytná pro ochranu života nebo zdraví lidí, zvířat nebo rostlin, nebo pro získávání a distribuci energetických materiálů a produktů za podmínek všeobecného nebo lokálního omezení dodávek vzniklého z důvodů mimo rozsah působnosti smluvní strany. Dohoda dále dovoluje výjimku ze zacházení podle doložky nejvyšších výhod, pokud některá smluvní strana uplatňuje zvýhodněné zacházení na základě členství v zóně volného obchodu nebo celní unii, integrační hospodářské dohody, popř. na základě dohod o hospodářské spolupráci mezi státy Společenství nezávislých států (bývalého Sovětského svazu).

⁸ Srov. T. Waelde, K. Hobér, The First Energy Charter Treaty Arbitral Award, *Journal of International Arbitration*, vol. 22(2), 2005, s. 93.

⁹ Srov. T. Waelde, International Investment under the 1994 Energy Charter Treaty, *Journal of World Trade*, vol. 29, 1995, No. 5, s. 49–50.

4. ŘEŠENÍ SPORŮ PODLE DOHODY O ENERGETICKÉ CHARTĚ

Část V (články 26 až 28) se zabývá řešením sporů. Dohoda je pozoruhodná pluralitou ustanovení o řešení sporů, čímž se liší od ostatních mezinárodních smluv o obchodu nebo ochraně investic. Smíšená povaha Dohody se promítá též do diferenciace mechanismů řešení sporů. Na základě Dohody lze rozlišovat čtyři typy sporů: (1) spory týkající se výkladu nebo aplikace Dohody (čl. 27), (2) spory mezi investory a vládami smluvních stran (čl. 26), (3) obchodní spory, přičemž mechanismus pro jejich řešení (čl. 29 a Příloha D) se podobá mechanismu WTO, (4) spory týkající se otázek hospodářské soutěže (čl. 6) a ochrany životního prostředí (čl. 19).

Relativně klasický je způsob řešení sporů mezi smluvními stranami o výklad nebo aplikaci Dohody. Smluvní strany se vynasnaží urovnat tyto spory diplomatickou cestou, tedy jednáním. Pokud nebyl spor takto urovnán v přiměřené době, může každá smluvní strana předat záležitost arbitrážnímu soudu jmenovanému *ad hoc* podle ustanovení čl. 27 Dohody. Pokud se strany nedohodnou jinak, bude postupovat podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL, upravených případně smluvními stranami nebo arbitry. Tribunál bude rozhodovat spor v souladu s touto Dohodou a použitelnými pravidly a zásadami mezinárodního práva. Řízení podle čl. 27 se nevztahuje na spory týkající se použití nebo interpretace článků 6 nebo 19, které mají odlišný způsob řešení sporů, nebo sporů, které se týkají poslední věty čl. 10 odst. 1 v případě smluvních stran zahrnutých v Příloze IA. Kromě tohoto nebude podle čl. 27 urovnáván spor, který se týká uplatnění nebo výkladu čl. 5 (TRIM) nebo čl. 29 (některé obchodní spory), ledaže se tak sporné strany dohodnou.

Řešení sporů v oblasti obchodu se řídí podle pravidel GATT, resp. od 1. 1. 1995 podle pravidel WTO. Na základě článku 29 odst. 7 Dohody se takové spory mezi smluvními stranami, nichž alespoň jedna není stranou GATT, řídí podle Přílohy D. Ta v podstatě převzala mechanismus řešení sporů z GATT, tj. konzultace a poté předložení sporu panelu složenému ze tří odborníků. Zpráva panelu se stává závaznou schválením Konferencí Energetické charty, což je shromáždění zástupců smluvních stran Dohody zřízené podle článku 34. Konference může zmocnit poškozenou smluvní stranu, aby suspendovala vůči smluvní straně, která nevyhověla nálezu nebo doporučením konečné zprávy, plnění závazků podle čl. 5 nebo čl. 29.

Řešení sporů týkajících se otázek hospodářské soutěže (čl. 6) a ochrany životního prostředí (čl. 19) je upraveno přímo v rámci příslušných článků. Jde přitom o podstatně slabší mechanismus, který nemá judiciální povahu (nevede k závaznému nálezu), nýbrž předvídá pouze řešení sporů diplomatickou cestou (buď dvoustranné konzultace, nebo jednání na půdě Konference Energetické charty).

Nejpropracovanější mechanismus má Dohoda pro řešení sporů mezi investory a vládami smluvních stran. Jedná se o její čl. 26, který předvídá arbitrážní řešení sporů mezi státem, smluvní stranou, a investorem, který je příslušníkem jiného smluvního státu.¹⁰ Tento článek má ovšem komplexní povahu, takže stanoví více prostředků urovnávání sporů. Spory mezi smluvní stranou a investorem jiné smluvní strany, které

¹⁰ Srov. F. Poirat, *L'article 26 du Traité relatif à la charte de l'énergie: procédures de règlement des différends et statut des personnes privées*, *RGDIP*, 1998, No. 1, s. 48 n.

se týkají údajného porušení závazku státu podle Části III (investiční ustanovení) Dohody, se mají pokud možno urovnat smírným způsobem (čl. 26 odst. 1).

Jestliže nebyl takto spor urovnán v období tří měsíců od žádosti o jeho urovnání, může investor rozhodnout o předání sporu k vyřešení jedním z několika uvedených způsobů: (1) soudům nebo správním tribunálům smluvní strany, která je stranou sporu, nebo (2) v souladu s jakoukoliv aplikovatelnou a dříve dojednanou procedurou pro urovnávání sporů (např. obchodní arbitráži podle rozhodčí doložky obsažené v kontraktu), nebo (3) jedné z forem mezinárodní arbitráže. Každá smluvní strana dala v souladu s čl. 26 odst. 3 svůj bezpodmínečný souhlas s předložením sporu mezinárodnímu rozhodčímu nebo smířčímu řízení podle tohoto článku Dohody. Volba konkrétního prostředku je na straně investora, který uplatněním volby dává písemně souhlas s předáním sporu. Spor lze předložit: (a) Mezinárodnímu středisku pro řešení sporů z investic (ICSID), jestliže smluvní strana investora a druhá smluvní strana jsou obě účastníky Washingtonské úmluvy (1965), nebo ICSID podle pravidel, kterými se řídí Doplnující možnosti spravující řízení (*Additional Facility*), jestliže jen jedna smluvní strana je účastníkem Washingtonské úmluvy (1965), (b) jedinému rozhodci nebo *ad hoc* jmenovanému arbitrážnímu tribunálu, ustanovenému v souladu s Rozhodčími pravidly UNCITRAL, nebo (c) rozhodčímu řízení Arbitrážního institutu Stockholmské obchodní komory.

Výběr fóra učiněný investorem je konečný, pokud jde o různé formy mezinárodní arbitráže. Dohoda obecně nezakazuje, aby byl spor nejprve řešen na vnitrostátní úrovni a poté předložen mezinárodní arbitráži. Ve vztahu ke státům, smluvním stranám, které udělaly prohlášení podle čl. 26 odst. 3 (b)(i) a jsou uvedené v Příloze ID, však není dán souhlas k mezinárodní arbitráži tam, kde investor stejný spor již dříve předal vnitrostátním soudům nebo jinému dohodnutému prostředku podle čl. 26 odst. 2 (a) nebo (b).¹¹ Kromě toho několik států uvedených v Příloze IA nedalo bezpodmínečný souhlas k arbitráži, pokud jde o spor vzniklý podle poslední věty článku 10 odst. 1.

Ustanovení o řešení sporů v článku 26 se vztahuje jen na spory mezi smluvní stranou a investorem, který je příslušníkem jiné smluvní strany. Čl. 26 odst. 7 nicméně připouští určitou výjimku pro investora (ale pouze právnickou osobu), který má příslušnost státu, který je stranou ve sporu, ale ještě před vznikem sporu byl kontrolován investory z jiného smluvního státu. V takovém případě bude tento investor považován za příslušníka tohoto jiného státu.

Z praktického hlediska je ovšem nejzajímavější otázka, zda arbitrážní řešení sporů z investic podle článku 26 Dohody zůstává jen v teoretické rovině („na papíře“), anebo zda se skutečně využívá. V prvních letech celkem pochopitelně neprobíhala žádná rozhodčí řízení na základě Dohody k energetické chartě (1994), která vstoupila v platnost v roce 1998. Až v prosinci 2003 vynesl arbitrážní tribunál ve Stockholmu první nálezy ve sporu mezi západním investorem a jednou z republik bývalého Sovětského svazu, ve které byla uložena kompenzace za porušení závazku národního zacházení (tj. diskriminace) podle Dohody.¹²

¹¹ Mezi státy, které využily této možnosti, je také Česká republika.

¹² Nykomb Synergetics Technology Holding AB (Sweden) v. Latvia, nálezy z 16. 12. 2003. Šlo o *ad hoc* arbitráž, takže bez souhlasu stran není možné nálezy publikovat. Srov. T. Waelde, K. Hobér, op. cit., s. 83 n.

Od té doby došlo k značnému nárůstu případů řešených podle čl. 26 Dohody. Do současnosti bylo zaznamenáno již 18 arbitrážních sporů. Některé z nich byly vyřešeny dohodou sporných stran a staženy,¹³ většina z nich ještě probíhá. Mezi nejznámější případy patří *Plama v. Bulharsko*, který je před rozhodčím tribunálem ICSID. V roce 2005 bylo vydáno rozhodnutí o jurisdikci, ale na meritorní nález se stále čeká.¹⁴ Již rozhodnutí o jurisdikci je však důležité vzhledem k výkladu článku 17 odst. 1 Dohody, kteréžto ustanovení umožňuje smluvní straně odepřít výhody z Části III (ochrana investic) právnické osobě (*legal entity*), jestliže je tento subjekt kontrolován občany nebo státními příslušníky některého třetího státu a na území (*in the Area*) té smluvní strany, kde je organizován, nevykazuje žádnou podstatnou obchodní činnost. V daném případě jde o společnost inkorporovanou na Kypru, kterou však kontroluje jeden kanadský občan, jedna bahamská společnost a ještě další neznámé společnosti, které mají na Kypru jen formální sídlo (tzv. mailbox company). Rozhodčí tribunál sice uznal část argumentů žalovaného státu, ale potvrdil svou jurisdikci v dané věci.

V současné době se jeví jako potenciálně nejvýznamnější arbitrážní řízení ve třech spojených věcech proti Ruské federaci, tj. případy *Yukos*, *Halley* a *Veteran Petroleum*, zahájené v únoru 2005 před rozhodčím tribunálem *ad hoc*, zřízeným pod správou Stálého rozhodčího dvora v Haagu a jednajícího podle pravidel UNCITRAL.¹⁵ První z jmenovaných společností je registrována na ostrově Man (UK), další dvě na Kypru, třebaže na daných územích nevykonávají žádnou činnost a v pozadí stojí ruští vlastníci. V daném sporu ovšem bude relevantní nejen výklad článku 17 Dohody, ale také skutečnost, že Ruská federace dosud neratifikovala Dohodu, takže se žaloba opírá pouze o závazky vyplývající z předběžného provádění Dohody na základě článku 45. Tento závazek signatářského státu však platí jen do té míry, pokud takové předběžné provádění není neslučitelné s jeho ústavou, zákony a nařízeními.¹⁶ Lze očekávat, že vzhledem k značnému politicko-ekonomickému významu tohoto případu i velký právním nejasnostem (zejména kvůli vztahu mezi režimem předběžného provádění Dohody, jejím hmotně právním ustanovením v Části III a jurisdikcí podle čl. 26) bude řízení dosti dlouhé a komplikované. Výsledek tohoto sporu však může zásadním způsobem ovlivnit pohled na použitelnost arbitrážního řešení investičních sporů podle Dohody k energetické chartě.

5. ZÁVĚR

Současné mezinárodní ekonomické právo představuje velmi dynamické odvětví mezinárodního práva. Hlavní vývoj probíhá ve dvou oblastech, které se zpravidla vzhledem k odlišnému předmětu úpravy (materiálnímu právu) i způsobu řešení sporů (institucionální a procesní pravidla) vykládají samostatně: mezinárodní obchodní

¹³ Viz např. *AES Summit Generation Ltd. (UK subsidiary of US-based AES Corp.) v. Hungary*, ICSID Case No. ARB/01/4.

¹⁴ *Plama Consortium Ltd. v. Bulgaria*, ICSID Case No. ARB/03/24.

¹⁵ *Yukos Universal Ltd., Halley Enterprises Ltd., Veteran Petroleum Trust v. Russian Federation*.

¹⁶ Srov. U. Klaus, *The Yukos Case under the Energy Charter Treaty and the Provisional Application of International Treaties, Policy Papers on Transnational Economic Law*, No. 11, TELC, Halle, January 2005.

systém zastřešený dohodami WTO a právo mezinárodních investic. Existují však též některé významné smluvní instrumenty, které se nacházejí na pomezí, resp. patří obou subsystémů. Dohoda k energetické chartě (1994) je právě příkladem takové smlouvy, která je omezena na jeden významný sektor (energetiku), ale přitom obsahuje pravidla týkající se obchodu, režimu a ochrany investic, jakož i dalších otázek. Přitom jde o smlouvu mnohostrannou, zahrnující státy východní i západní Evropy, jakož i některé další členy OECD, státy, které jsou vývozci i dovozci energetických materiálů.

Navíc má tato Dohoda i propracovaný a efektivní mechanismus řešení sporů, který ve většině případů zaručuje právně závazné a vynutitelné rozhodnutí. Právě propojení sektorové dohody s pravidly pro arbitrážní řešení sporů z investic činí z Dohody (1994) mimořádně zajímavý předmět výzkumu. Většina arbitráží mezi investory a státy byla dosud založena na rozhodčích doložkách v investičních kontraktech nebo v dvoustranných dohodách o ochraně investic. V posledních letech, jak ukazuje praxe států i judikatura ICSID, však nabývají na významu i další způsoby, jak přijmout jurisdikci Střediska, a to zejména doložka v mnohostranné smlouvě. Takové rozhodčí doložky odkazující na ICSID lze nalézt v čl. 26 Dohody k energetické chartě (1994) nebo v čl. 1120 a 1122 Dohody o Severoamerické zóně volného obchodu (NAFTA, 1992). Třebaže těmto smluvním ustanovením dosud nebyla v české odborné literatuře věnována tak velká pozornost jako dvoustranným dohodám, jde o závazky států s dalekosáhlými důsledky. Na rozdíl od dvoustranných dohod o vzájemné podpoře a ochraně investic, rozhodčí doložky v obou zmíněných mnohostranných smlouvách představují nepodmíněný souhlas států s arbitráží, který nezávisí na reciprocitě. Výlučným beneficiářem oprávněným k zahájení rozhodčího řízení se stává soukromý investor, kdežto druhé straně, tedy státu, se toto oprávnění podle těchto smluv nepřiznává. Takto zakotvená povinná arbitráž je zřejmě nejdůležitějším aspektem režimu investic v Dohodě.¹⁷

Vzhledem k poměrně náročným standardům ochrany investic v Dohodě (1994), strategickému významu energetického sektoru a souhlasu smluvních stran s mezinárodní arbitráží může výklad ustanovení závazků z této Dohody v rozhodčích nálezech přinést ještě mnoho zajímavého.

---

¹⁷ Srov. F. Poirat, op. cit. 32, s. 64–70; C. Bamberger, J. Linehan, T. Waelde, op. cit., s. 10–11.